

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışanların Empati ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Relationship between Empathy and Burnout Levels of Professionals Working in Special Education and Rehabilitation Centers

✉ Havva Kaçan¹, ✉ Halis Sakız²

¹Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu

²Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanların empati ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı desende yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında bir ilin merkezinde bulunan üç özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 120 çalışan oluşturmuştur. Verilerin toplanılmasında çalışanı tanıttıcı form, Empatik Eğilim Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmada çalışanların empatik eğilimleri eğitim durumu değişkeninden, Tükenmişlik düzeyleri ise yaş, gelir durumu, medeni durum, eğitim durumu ve çalışma yılı değişkenlerinden etkilenmektedir. Empatik eğilim duygusal tükenme düzeyini ($\beta=0.558$) arttırmakta, duyarsızlaşma düzeyini ($\beta=0.516$) arttırmakta ve kişisel başarı hissi düzeyini ($\beta=-0.655$) azaltmaktadır. Çalışanların Empati Eğilim Ölçeği puanı ile Maslach Tükenmişlik envanteri duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutları puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif orta ilişki, kişisel başarı hissi alt boyutu arasında anlamlı düzeyde negatif orta bir ilişki bulunmaktadır.

Sonuç: Çalışanlarda yüksek empati, özel gereksinimli öğrencilere sağlanan destek kalitesini artırabilirken, aynı zamanda duygusal tükenme ve kişisel başarıda azalma gibi zorlukları da beraberinde getirebilmektedir.

Anahtar sözcükler: Tükenmişlik, empati, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the relationship between empathy and burnout levels of professionals working in special education and rehabilitation centers.

Method: The sample of this descriptive-correlational study included 120 employees who agreed to participate in the study and worked in three special education and rehabilitation centers located in a city center in Northern Turkey in the 2022-2023 academic year. Data were collected using an employee identification form, the Empathic Tendency Scale (ETS) and the Maslach Burnout Inventory (MBI).

Results: Empathic tendency increased the level of emotional exhaustion ($\beta = .558$) and depersonalization ($\beta = .516$) but decreased the level of sense of personal accomplishment ($\beta = -0.655$). There was a significant positive moderate relationship between the ETS score and the MBI emotional exhaustion and depersonalization subdimension scores and a significant negative moderate relationship between the feeling of personal accomplishment subdimension of MBI.

Conclusion: High empathy in employees can improve the quality of support provided to students with special needs, but it can also bring challenges such as emotional exhaustion and decreased personal accomplishment.

Keywords: Burnout, empathy, special education and rehabilitation center

Giriş

Özel eğitim, bireylerin işlevsellik açısından yaşadıkları yetersizlikler nedeniyle genel eğitim hizmetlerinden yararlanamadıklarında eğitim hizmetlerinin bu kişilerin özel gereksinimlerinden dolayı özelleştirilmesini sağlayan bir eğitim yöntemidir (Özsoy ve ark. 1992). Günümüzde özel gereksinimli birey ve ailelerine yardım sunmak için, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler bağlamında hizmet veren kurum ve kuruluşların sayısı hızla artmaktadır. Bu kurumlar Türkiye özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi olarak bilinmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve Millî Eğitim Bakanlığı Norm Kadro Yönetmeliği'ne göre Millî Eğitim

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Havva Kaçan, Kastamonu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Kastamonu, Türkiye **E-mail:** hkacan@kastamonu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 18.12.2023 | **Kabul tarihi/Accepted:** 18.04.2024

Bakanlığı'na bağlı olarak açılan özel eğitim okul ve sınıflarında okul idarecilerinin yanında mesleki eğitim veren öğretmenler, rehberlik alan öğretmeni, bazı özel eğitim okullarında dil ve konuşma terapisti, fizyoterapistler görev yapmaktadır. Özel eğitim çalışanlarının diğer eğitim kurumları çalışanlarından Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel gereksinimli bireylere bireyselleştirilmiş eğitimlerinin yanında kurumdaki aile eğitimi ve danışmanlığı çalışmalarına katılmak, sınıfındaki bireylerin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını psikolog veya rehber öğretmenle ya da sosyal hizmet uzmanıyla birlikte planlamak ve yürütmek gibi görevleri bulunmaktadır (Resmi Gazete 2018). Özel eğitim hizmetinden; zihinsel, bedensel, işitme, konuşma, görme, duygusal, sosyal ve ruhsal sorunu olanlar, otizmli ya da öğrenme güçlüğü olan bireyler veya özel yeteneği olan bireyler yararlanmaktadır (Mengi 2020). Dolayısıyla çoğu özel gereksinimli çocuk, doğumundan ölümüne kadar günlük hayatın sürdürülmesi, öz bakım, toplumsal yaşam, eğitim, sağlık vb. kısaca hayatının tüm sürecinde bireylerin desteğine ihtiyaç duymaktadır (Diğer ve Yıldız 2021).

Gerek yönetmelikte belirtilen gerekse hizmet verdiği grubun özellikleri dikkate alındığında özel eğitim kurumlarında çalışan personelin birtakım özelliklere sahip olması beklenebilir. Çocukların gereksinimlerinin yanında aileleri de anlayan destek olabilen özelliklere sahip olması beklenir (Aydın ve Karkaç 2015). Bunların yanında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanların bazı güçlükler yaşadığını söyleyebiliriz. Birincisi özel gereksinimli olan çocuğun eksik olan yönlerine yönelik birebir ilgilenmeleri ve sonuçların gerçekte beklentilerle uygun olamaması, ikincisi özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler ile iş birliği içinde olmaları (ebeveynlerin çocukları için kaygılı olmaları ve beklentilerin yüksek olması), üçüncüsü özel statüye sahip bir kurumda hizmet veriyor olmaları (öğretim konusunda idarenin bilinçsiz baskıları) sayılabilir (Aydın ve Karkaç 2015, Diğer ve Yıldız 2021, Özcan 2023). Bu zorluklar ile baş edilmesinde çalışanların özel gereksinimli birey ve ailesine yönelik empatik eğilimleri öne çıkmaktadır. Empati; bir kişinin kendini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletme sürecidir.

Empati insanı anlamada etkili bir iletişim yoludur (Kılıç 2005). Empatik eğilimi yüksek olan bireylerde duyguları anlama, duygusal yaşantılardan etkilenme ve yardım etme isteği diğer bireylere oranla daha yüksektir (Stephan-Finlay 1999). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanların empatik yaklaşım göstermesi özel gereksinimli çocuğun ve ailelerin değerli kılınmasında hem toplumsal anlamda hem de içselleştirilmiş damgalanmalarının azaltılmasında, ailelerin çocuklarının sağlık, eğitim ve bakım gibi güçlükler ile baş etmesinde önemlidir (Sakız ve Kaçan 2024). Her birey gibi, özel gereksinimli çocuklar da anlaşılacak ve yetersizlikleriyle birlikte kabul görmek isterler (Aydın ve Karkaç 2015). Özellikle toplumun her kesiminin farklılığa ve yetersizliğe olumlu bir bakış açısının her zaman olmadığı düşünüldüğünde, özel gereksinimli bireyin bu olumlu davranışları öğretmenlerinden görmeleri kendilerini anlaşılacak hissetmeleri önemli bir yer tutar (Diğer ve Yıldız 2021). Kendilerini anlayan ve önemseyen bir öğretmen modeli öğrencilerin rahatlamasına ve karşılıklı iletişimlerinin güçlenmesine fayda sağlayabilir. İletişim becerilerine sahip bir öğretmen, öğrencilerini daha iyi anlar ve onları daha kolay kabul edebilir (Sakız 2024). Bu durumda öğrenciler de öğretmenlerine, öğrenmeye ve akranlarına olumlu tutum ve davranışlar geliştirir (Jones ve Jones 2001). İletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için, özel eğitim çalışanlarının empati düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Ancak özel eğitim merkezlerinin çalışanlarından beklentilerin karşılanamayacak düzeyde olması sonucunda çalışanlarda özel gereksinimli öğrencilerine karşı ilgi kaybı, olumlu duygu eksikliği ve saygı kaybı gelişebilir (Göç 2021). Çalışanların empati düzeyinin düşük olması eğitim verdikleri bireylere yönelik duygularının anlaşılmasını zorlaştırıp istenilen desteğin verilmesini engel olurken empati yüksekliği çalışanları öğrencilerin travmalarına ve deneyimlerine maruz kalmanın bir sonucu olarak merhamet yorgunluğuna veya ikincil travma duygularına maruz bırakabilir (Koenig ve ark. 2018, Maytum ve ark. 2004). Çalışanların empatik eğilimlerinin düzeyi zamanla yorgunluğa dönüşerek tükenmişlik için risk faktörü haline gelebilir (Figley 2002). Aslında teorik olarak tükenmişliğin empatiyi azaltacağı ya da empati eksikliğinin tükenmişliği arttıracığı veya azaltabileceği düşünülmüştür (Wilkinson ve ark. 2017).

Tükenmişliğin yavaş yavaş gelişebilen bir sendrom olduğu düşünüldüğünde başlangıçta önleme yolları olan bir durumun sonrasında olumsuz birçok sonuçları olabilir (Kapçak ve Sakız 2022). Tükenmişlik sendromu ilerledikçe işi önemsememe ve işi bırakma, gibi davranışlar görülür. Tükenmişliğin sonucunda oluşan sorunlar sadece o kişiyle sınırlı kalmayıp hizmet verdiği bireye de yansıtılabilmektedir (Edelwich ve ark. 1980). Yapılan bir çalışmada özel eğitim alanında çalışanlarda tükenmişlik düzeyinin yüksekliğinin çalışma performansını azalttığını bulmuşlardır (Tarakci ve ark. 2012). Dolayısıyla tükenmişliğin zamanında fark edilmesi ve doğru yönetilmesi başa çıkmada ve kurtulmada önemlidir. Özel gereksinimli çocukların bulunduğu kurumlarda çalışanların stresli durumlarla baş edebilmeleri ve karşılaştıkları sorunları tükenmişlik yaşamadan çözebilmeleri için; duygularının farkında olabilen ve duygularını kontrol edebilen, empati becerisine sahip, kendini ve karşısındaki insanları motive edebilen, karşısındakileri istediği doğrultuda görüşmek için etkili yöntemler

geliştirebilecek sosyal becerilere sahip kişiler olmaları çok önemlidir (Sarıçam ve Sakız 2014). Bu düşünceden yola çıkıldığında özel gereksinimli bireylerle iletişim halinde olan ve her zaman empatik yaklaşımda olması beklenen kurum çalışanlarında empati ile tükenmişlik düzeylerinin ve aralarındaki ilişkinin bu grupta incelenmesi ile bu araştırmanın literatüre özgün bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Literatürde empati ile tükenmişliğin birlikte incelendiği çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu açığın giderilmesi ve gerekli önerilerin getirilerek hizmet kalitesinin artırılması önemlidir. Çünkü özel gereksinimli çocuklara hizmet verenlerin ruh sağlığının pozitif olması iş verimliliğinin artmasıyla birlikte özel gereksinimli çocuk ve ailenin yaşam kalitesine olumlu yansıtacaktır. Yapılacak olan bu çalışma ileride yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması yönünden de önemlidir.

Bu araştırmada özel eğitim kurumlarında çalışanların empati ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Hipotezleri: (H0) Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanların empati ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.(H1) Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanların empati ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yöntem

Bu çalışma, betimsel tarama deseni çerçevesinde planlanmıştır (Karasar 2009). Öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişkisel tarama yapılmıştır. Tarama türü araştırmalarda ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, çalışma yılı ve medeni durum, bağımlı değişkenlerini ise empatik eğilimler ve tükenmişlik düzeyleri oluşturmaktadır. Her ikili bağımlı değişken arasında birlikte değişim durumunu incelemek için de ilişkisel tarama yapılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar 2009).

Bu araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın etik onayı için Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Tarih: 08.06.2023, Sayı: 24/7) onay alınmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan özel eğitim merkezlerinden sırasıyla birinci, ikinci ve üçüncü özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden sırasıyla 99953757-100-199/91, 99949685/600/100 ve 99923507-410-07/119 sayı numaraları ile gerekli yazılı izinler alınmıştır. Katılımcılardan da yazılı onamları alınmıştır.

Örneklem

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olan, Batı Karadeniz Bölgesinde Kastamonu ilinde yer alan üç ayrı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan ve farklı engel türleriyle (İşitme engelli, görme engelli, zihin engelli, otizmli) uzmanlar oluşturmuştur. Belirtilen üç kurumda çalışan 250 uzman ise çalışma örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme özel gereksinimli çocuk ve ailesiyle doğrudan iletişim halinde olan çalışanlar alınmıştır. Çalışanlar sınıf öğretmeni, konuşma ve dil terapisti, psikolojik danışmanlık, uzman öğretici, eğitim koordinatörü, psikolog ve fizyoterapist olarak görev yapmaktadırlar. Veri toplama sürecinde anket ve ölçeklerin, kurum çalışanları tarafından kurumda eğitim odalarında 20 dakika süre verilerek doldurmaları sağlanmıştır.

Araştırmaya alınacak kişi sayısını belirlemek üzere güç (power) analizi yapılmıştır. Testin gücü, G*Power 3.1 programı ile hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü Cohen (1988) tarafından belirlenen çoklu regresyon analizine göre orta düzeyde olarak 0.15 alınmıştır. Çalışmanın gücünün belirlenmesinde %95 değerini geçmesi için; %5 anlamlılık düzeyinde ve 0.15 etki büyüklüğünde 107 kişiye ulaşılması gerekmektedir (df=2; F=3,086). Ancak çalışmanın güvenilirliğini arttırmak için 120 katılımcı ile tamamlanmıştır. Araştırmaya bir ilin üç özel eğitim rehabilitasyon merkezinde çalışıyor olması ve katılmaya gönüllü olma kriterleri getirilmiştir. Veri toplama araçlarını kendisi doldurmamaları ile araştırmaya katılmayı kabul etmeyenler araştırma dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışanları Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan bu form, çalışanların kişisel özellikleri ile mesleki özelliklerine ilişkin bilgi edinmek için araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Form, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, medeni durum, meslekte çalışma yılı olmak üzere 11 sorudan oluşmaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Bu ölçek, Dökmen (1988) tarafından kişilerin başka bireylerle empati kurabilme potansiyellerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş Likert tipi bir ölçektir. EEÖ, empatinin duygusal bileşenini ölçmektedir. EEÖ, 20 ifadeden oluşmakta ve her bir ifadeye 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Ölçekteki 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13 ve 15. ifadeler olumsuz eğilimi, diğer ifadeler ise olumlu eğilimi ifade edecek şekilde hazırlanmıştır. Ölçekteki ifadelerden olumlu olan ifadeler doğrudan, olumsuz olanlar tersinden puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak minimum puan 20, maksimum puan ise 100 olup, puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Dökmen (1988) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışmasında, ölçek 70 kişiden oluşan üniversite öğrenci grubuna 3 hafta ara ile 2 defa uygulanmış ve iki uygulama arasında korelasyon katsayısı 0,82 düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Geçerlik çalışmasında ise, yine üniversite öğrencilerinden oluşan 24 kişilik bir gruba, Empatik Eğilim Ölçeği ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama" alt ölçeği uygulanmış ve her iki uygulamadan aldıkları puanlar arasında korelasyon katsayısı 0,68 düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama" alt ölçeği ile kişinin kendini başkalarının yerine koyma durumu ve onların duygularını anlama ihtiyacına ne ölçüde sahip oldukları değerlendirilmektedir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Maslach ve Jackson (1981) tarafından oluşturulmuş ve Ergin (1992) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeğin 3 alt boyutu bulunmaktadır. Tükenme düzeylerini belirlemek amacıyla duygusal tükenme (9 ifade), duyarsızlaşma (5 ifade) ve kişisel başarı (8 ifade) olmak üzere 3 boyut ve 22 ifadeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır (1=Hiçbir Zaman, 2= Çok Nadir, 3= Bazen 4= çoğu zaman, 5=her zaman). Alt ölçeklere karşılık gelen soru dağılımı şöyledir: Duygusal Tükenme: 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20; Duyarsızlaşma: 5, 10, 11, 15, 22; Kişisel Başarı: 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21. Ölçekten elde edilen puanlar için kesme değeri olmadığından 'tükenme var ya da yok' şeklinde bir sınıflama yapılmamaktadır. Duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişliğin yüksek değeri tükenmişliğin yüksek derecelerini yansıtırken, yüksek kişisel başarı puanı ise düşük tükenmişlik derecesini yansıtır. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek puanlar, duygusal tükenme için 0-36, duyarsızlaşma için 0-20 ve kişisel başarı için 0-32 arasında değişmektedir (Çimen 2002, Pınar ve ark. 2004).

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan çalışanların tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, ölçeğin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Araştırma değişkenleri normal dağılım göstermektedir. Normal dağılım için belirlemek üzere Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) değerleri incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell 2013). Çalışanların ölçek düzeylerini belirleyen boyutlar arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon ve lineer regresyon analizleri aracılığıyla incelenmiştir. Çalışanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, gelir, iş tecrübesi ve özel ihtiyaçlara yönelik eğitime katılma durumu gibi tanımlayıcı özellikleri arasında t-testi, ANOVA ve post-hoc testleri kullanılmıştır (Karasar 2007). Empatik eğilimin tükenmişlik alt boyutları üzerine yordayıcı faktör etkisinin tespit edilmesi için regresyon analizi kullanılarak model geliştirilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, katılımcıların %53,3'ü 31 ve üzeri yaş grubunda, %86,7'si kadın, %80,0'i lisans mezunu, %55,8'inin geliri giderden az, %55,8'i sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta, %64,2'si 1-5 yıl arası çalışmakta, %52,5'i özel gereksinimli bireylerle ilgili konferanslara katılmıştır (Tablo 1).

Araştırmaya katılan önlisans mezunlarının empatik eğilim puanları ($X=68,917$), lisans mezunlarının empatik eğilim puanlarından ($X=64,625$) yüksek bulunmuştur ($t=2,984$; $p=0.003<0.05$; $d=0,681$; $\eta^2=0,070$). Çalışanların empatik eğilim puanları ile çalışanın yaş, cinsiyet, algılanan gelir durumu, medeni durum, çalışma süresi, eğitime katılma değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 2).

Çalışanlardan yaş 20-30 olanların duygusal tükenme puanları ($X=9,571$), 31 ve üzeri olanların duygusal tükenme puanlarından ($X=13,797$) düşük bulunmuştur ($t=-3,510$; $p=0.001<0.05$; $d=0,642$; $\eta^2=0,095$). Yaşı 20-30 olanların duyarsızlaşma puanları ($X=4,750$), 31 ve üzeri olanların duyarsızlaşma puanlarından ($X=7,891$) düşük bulunmuştur ($t=-3,463$; $p=0.001<0.05$; $d=0,634$; $\eta^2=0,092$).

Önlisans mezunlarının kişisel başarı hissi puanları ($X=12,875$), lisans mezunlarının kişisel başarı hissi puanlarından ($X=17,073$) düşük bulunmuştur ($t=-2,697$; $p=0.008<0.05$; $d=0,616$; $\eta^2=0,058$). Evlilerin

duyarsızlaşma puanları ($X=7,556$), bekarların duyarsızlaşma puanlarından ($X=5,175$) yüksek bulunmuştur ($t=2,572$; $p=0.011<0.05$; $d=0,470$; $\eta^2=0,053$). Evlilerin kişisel başarı hissi puanları ($X=14,714$), bekarların kişisel başarı hissi puanlarından ($X=17,912$) düşük bulunmuştur ($t=-2,558$; $p=0.012<0.05$; $d=0,468$; $\eta^2=0,053$). Çalışanların duyarsızlaşma puanları algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F=6,119$; $p=0.003<0.05$; $\eta^2=0,095$).

Tablo 1. Çalışanların tanımlayıcı özelliklere göre dağılımı		
Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yaş		
20-30	56	46,7
31 ve üzeri	64	53,3
Cinsiyet		
Kadın	104	86,7
Erkek	16	13,3
Eğitim Durumu		
Önlisans	24	20,0
Lisans	96	80,0
Medeni Durum		
Evli	63	52,5
Bekar	57	47,5
Algılanan Gelir Durumu		
Gelir Giderden fazla	67	55,8
Gelir Gidere Denk	44	36,7
Gelir Giderden az	9	7,5
Mezun Olunan Bölüm		
Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmen	57	47,5
Konuşma ve Dil Terapisti	13	10,8
Psikolojik Danışmanlık	16	13,3
Çocuk Gelişim	12	10,0
Sosyal Hizmet Bölümü	8	6,7
Psikolog	2	1,7
Beden Eğitimi Öğretmeni	3	2,5
Fizyoterapist	2	1,7
Özel Eğitim Öğretmeni	6	5,0
Ergoterapi	1	0,8
Çalışanların şu andaki görevi		
Sınıf Öğretmeni	67	55,8
Konuşma ve Dil Terapisti	2	1,7
Psikolojik Danışmanlık	4	3,3
Uzman Öğretici	33	27,5
Eğitim Koordinatörü	3	2,5
Psikolog	8	6,7
Fizyoterapist	3	2,5
Çalışma Süresi		
1-5 Yıl	77	64,2
6-10 Yıl	22	18,3
11-20 Yıl	21	17,5
Mesleği Sevme Durumu		
Evet	115	95,8
Hayır	5	4,2
Özel Bireylerle ilgili Eğitim Konferansa Katılma		
Evet	63	52,5
Hayır	57	47,5
Yakın Çevrede Özel Birey Varlığı		
Evet	56	46,7
Hayır	64	53,3
Toplam	120	100,0

Tablo 2. Ölçek puanlarının tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumu					
Demografik Özellikler	N	Empatik Eğilim	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı Hissi
Yaş		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
20-30	56	65,179±6,058	9,571±7,147	4,750±4,707	16,964±6,915
31 ve Üzeri	64	65,750±6,914	13,797±6,037	7,891±5,164	15,594±7,059
t=		-0,478	-3,510	-3,463	1,071
p=		0,633	0,001	0,001	0,286
Cinsiyet		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Kadın	104	66,087±5,607	11,750±6,758	6,500±5,114	16,135±6,797
Erkek	16	61,563±10,060	12,313±7,880	5,938±5,744	16,875±8,405
t=		2,654	-0,303	0,403	-0,393
p=		0,097	0,762	0,688	0,695
Eğitim Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Önlisans	24	68,917±5,785	13,833±9,154	7,167±4,752	12,875±7,781
Lisans	96	64,625±6,421	11,323±6,148	6,240±5,289	17,073±6,565
t=		2,984	1,609	0,783	-2,697
p=		0,003	0,213	0,435	0,008
Medeni Durum		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evli	63	65,794±6,970	12,524±5,382	7,556±5,360	14,714±6,962
Bekar	57	65,140±5,998	11,053±8,215	5,175±4,710	17,912±6,701
t=		0,548	1,171	2,572	-2,558
p=		0,585	0,254	0,011	0,012
Gelir Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Gelir Giderden fazla	67	64,955±6,031	11,508±6,666	5,970±5,158	16,896±7,106
Gelir Gidere Denk	44	66,205±6,691	12,205±6,681	5,977±4,727	15,955±6,665
Gelir Giderden az	9	65,889±9,158	12,333±9,823	12,000±4,664	12,667±7,382
F=		0,504	0,160	6,119	1,517
p=		0,605	0,852	0,003	0,224
PostHoc=				3>1,3>2(p<0.05)	
Çalışma Süresi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
1-5 Yıl	77	65,675±5,423	10,546±6,459	5,364±4,058	15,714±6,641
6-10 Yıl	22	63,318±2,009	13,636±5,350	8,136±5,185	18,864±2,587
11-20 Yıl	21	67,048±11,320	14,619±8,675	8,524±7,527	15,381±10,356
F=		1,885	4,015	4,833	1,953
p=		0,156	0,021	0,010	0,146
PostHoc=			3>1 (p<0.05)	2>1, 3>1 (p<0.05)	
Özel gereksinimler ile ilgili eğitime katılma		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evvet	63	64,492±7,320	12,714±6,962	6,524±5,828	17,159±7,030
Hayır	57	66,579±5,325	10,842±6,721	6,316±4,404	15,211±6,876
t=		-1,770	1,495	0,219	1,532
p=		0,075	0,137	0,825	0,128

F: Anova Testi; t: Bağımsız Gruplar t-Testi; PostHoc: Tukey, LSD

Çalışanların “Empatik Eğilim” ortalaması 65,483±6,508 (Min=45; Maks=81), “Duygusal Tükenme” ortalaması 11,825±6,884 (Min=0; Maks=28), “Duyarsızlaşma” ortalaması 6,425±5,180 (Min=0; Maks=19), “Kişisel Başarı Hissi” ortalaması 16,233±6,997 (Min=3; Maks=29) olarak saptanmıştır. Detaylar Tablo 3’te verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında duygusal tükenme ile empatik eğilim arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0.558$, $p=0,000<0.001$), duyarsızlaşma ile empatik eğilim arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0.516$, $p=0,000<0.001$), ve kişisel başarı hissi ile empatik eğilim arasında negatif yönlü ve orta düzeyde ($r=-0.655$, $p=0,000<0.001$) korelasyon bulunmuştur.

Tablo 3. Ölçek puan ortalamalarının dağılımı

Ölçekler	N	Ort	Ss	Ranj	Min-Max	Kurtosis	Skewness	Alpha
Empatik Eğilim	120	65,483	6,508	45-81	0-100	1,178	-0,196	0,846
Duygusal Tükenme	120	11,825	6,884	0-28	0-36	-0,510	0,555	0,824
Duyarsızlaşma	120	6,425	5,180	0-19	0-20	-0,572	0,623	0,806
Kişisel Başarı Hissi	120	16,233	6,997	3-29	0-32	-0,847	-0,309	0,812

Çalışmada değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkilerin anlaşılması için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir. Empatik eğilim ile duygusal tükenme arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=53,370$; $p=0,000<0.05$). Duygusal Tükenme düzeyindeki toplam değişim %30,6 oranında empatik eğilim tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,306$). Empatik Eğilim duygusal tükenme düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,558$).

Empatik eğilim ile duyarsızlaşma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=42,891$; $p=0,000<0.05$). Duyarsızlaşma düzeyindeki toplam değişim %26 oranında empatik eğitim tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,260$). Empatik Eğilim duyarsızlaşma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,516$). Empatik eğilim ile kişisel başarı hissi arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=88,525$; $p=0,000<0.05$). Kişisel Başarı Hissi düzeyindeki toplam değişim %42,4 oranında empatik eğitim tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,424$). Empatik Eğitim kişisel başarı hissi düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,655$).

Tablo 4. Empatik eğilimin tükenmişlik üzerine etkisini araştıran regresyon analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Duygusal Tükenme	Sabit	-26,831	-5,046	0,000	53,370	0,000	0,306
	Empatik Eğilim	0,558	7,305	0,000			
Duyarsızlaşma	Sabit	-20,488	-4,961	0,000	42,891	0,000	0,260
	Empatik Eğilim	0,516	6,549	0,000			
Kişisel Başarı Hissi	Sabit	62,326	12,661	0,000	88,525	0,000	0,424
	Empatik Eğilim	-0,655	-9,409	0,000			

Tartışma

Bu çalışma, özel gereksinimli bireylerle çalışan uzmanlarda empatik eğilimler ve tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Bulgular, bu dinamik etkileşimin çok yönlü doğasını sunarak demografik özelliklerden, korelasyonlardan ve regresyon analizlerinden yararlanmaktadır. Bulgular, mevcut literatüre anlamlı katkılarda bulunmakta ve uygulama ile gelecekteki araştırmalara yönelik önerileri içermektedir.

Bulgulardaki demografik dağılım, eğitimci örnekteki çeşitliliği yansıtmaktadır. 31 yaş ve üzerindeki katılımcıların sıklığı (%53,3), deneyimli profesyonellerin önemli bir oranını temsil etmektedir. Bu, artan mesleki deneyimin farklı tükenmişlik deneyimleri ve empatik eğilimlerle ilişkilendirildiği önceki araştırmalarla uyumludur (Maslach ve Leiter 2016). Ayrıca katılımcıların %86,7’sinin kadın olmasıyla görülen cinsiyet dengesizliği, dünya genelindeki genel eğitim görüntüsü ile uyumludur çünkü burada kadınların daha çok öğretmenlik rollerini üstlendiği gözlemlenmektedir (OECD 2019). Bu cinsiyet dağılımı, empatik eğilimlerde ve tükenmişlik tepkilerinde olası cinsiyetle ilgili farklılıkların anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır (Salanova ve ark. 2005).

Bulgularda görüldüğü gibi eğitim geçmişi, yüksek eğitim seviyelerinin empatik eğilimleri etkileyebileceği fikrini desteklemektedir. Gelişmiş öğrenme deneyimleri aracılığıyla bilişsel ve sosyo-duygusal becerilerin zenginleştirilmesinin, empatik bağlamda etkili olabileceği öne sürülmektedir (Winefield ve ark. 2008). Bu, yüksek düzeyde öğrenim gören bireylerin farklı perspektiflere ve eleştirel düşünme fırsatlarına maruz kaldığını belirten çalışmalarla uyumlu bir şekilde, profesyonel bağlamda yüksek empatik deneyimlerin artmasına katkıda

bulunabilecek bir potansiyeli yansıtmaktadır (Levett-Jones ve ark. 2019). Dahası, ileri düzeyde alınan eğitim, genellikle özel gereksinimleri olan bireylerle etkili iletişim ve ilişki kurmak için gerekli becerilerin elde edilmesine yardımcı olmaktadır (Sin ve ark. 2019).

Eğitim düzeyi ile empatik eğilimler arasındaki anlamlı ilişki, sosyal bilişsel gelişim teorisinin (Bandura 1986) çerçevesiyle uyumludur. Bu teori, daha yüksek eğitim seviyelerinin daha fazla öz farkındalık, perspektif alma yetenekleri ve diğerlerinin duygularını anlama yeteneği geliştirebileceğini öne sürmektedir. Nitekim bu unsurlar, empatinin ayrılmaz bileşenleridir (Swickert ve ark. 2010). Empatik eğilimler ile eğitim düzeyi arasındaki pozitif korelasyon, aynı zamanda deneysel öğrenmeyi, işbirlikçi grup etkinliklerini ve kapsayıcı öğretim uygulamalarını vurgulayan öğrenme ortamlarının etkisini de göstermektedir (Barnett ve ark. 2010). Çalışmada ön lisans mezunlarının empatik eğilimleri lisans mezunlarına göre daha yüksektir. Bu durum, çalışanların bireysel özelliklerinden kaynaklı olabileceği gibi çalışmak zorunda oldukları için daha fazla dikkat ettikleri ile açıklanabilir.

Yüksek empatik eğilimlere sahip oldukları görülen bireylerin varlığı, özel eğitim alanında çalışma konusunda uzmanlaşmış eğitim programlarının ve pratik deneyimlerin olası rolünü göstermektedir. Bu nüansları anlamak, çalışanların farklı eğitim geçmişlerine hitap eden eğitim ve mesleki gelişim programlarının tasarlanması açısından çok önemlidir. Ayrıca bu bulgu, bireylerin eğitim düzeyi ne olursa olsun, eğitim ve mesleki ortamlarda empati kültürünün geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Olasıdır ki özel eğitim alanında çalışan bireyler, özel gereksinimli bireylerle çalışma becerilerini geliştirmeye uygun teknik ve yoğun bir mesleki eğitim almışlardır. Bu programlar, deneysel öğrenmeyi öncelikli kılarak özel gereksinimli bireylerle doğrudan etkileşim kurmanın önemini göstermekte ve böylece daha fazla empatik anlayışın gelişmesine yardımcı olmaktadır (Touloupis ve Athanasiades 2022). Özel eğitim alanında çalışan uzmanlar arasında empati eğilimi yüksek bireylerin bulunması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Bu bulgular, özel eğitim alanındaki uzmanlar arasında empatik becerilerin geliştirilmesinde uzmanlaşmış eğitim programlarının etkinliğini vurgulamaktadır. Empatik anlayışı ve duyarlılığı geliştirmede deneysel öğrenme ve özel gereksinimleri olan bireylerle doğrudan etkileşim kurma oldukça önemlidir. Bu nedenle, özel eğitim alanında çalışanların ihtiyaç ve taleplerine göre uyarlanmış eğitimler, özel gereksinimleri olan bireylere sağlanan bakım ve desteğin kalitesini daha da artırabilir.

Gelir düzeyi ile empatik eğilimler arasındaki ilişki, finansal refah ile duygusal durumlar arasındaki etkileşimin karmaşık yapısı hakkında bilgi vermektedir. Stresle Başa Çıkma Modeli (Lazarus ve Folkman 1984), bu ilişkiyi anlamak için teorik bir pencere sunmakta ve bireylerin finansal durumlarına yönelik algılarının duygusal refahları ve başa çıkma mekanizmalarını önemli ölçüde etkileyebileceğini öne sürmektedir. Düşük gelire sahip bireylerin daha yüksek empatik eğilimler sergilediği bulgusu, bu çerçevede yorumlanabilir. Ekonomik zorluklarla karşılaşan bireylerin kendi stres faktörleriyle başa çıkmak için artan empati geliştirebilecekleri bir başa çıkma mekanizması olarak kullanabilecekleri olası bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu da diğerlerinin ihtiyaçlarına ve duygularına karşı artan hassasiyeti beraberinde getirebilir (Karniol ve ark. 2019). Çalışma, bu anlayışı doğrulamakta ve algılanan geliri daha düşük olan bireylerin aslında daha yüksek empatik eğilimler sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, empatik eğilimleri ve duygusal refahı incelerken sosyo-ekonomik bağlamın dikkate alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Finansal zorluk yaşayan bireyler arasında bir başa çıkma mekanizması olarak empatinin potansiyel rolü ve empatinin zorlu koşullarla başa çıkmak için çok önemli bir kaynak olarak hizmet edebileceği görülmektedir.

Bu bulgu, ayrıca prososyal davranış üzerine yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir. Bu araştırmalar, zorluklarla karşılaşan bireylerin genellikle sosyal bağlantıları ve destek ağlarını geliştirmek amacıyla diğerlerine yardım etme ve empati gösterme eğilimleri sergilediğini öne sürmektedir (Piff ve ark. 2010). Özel gereksinimli bireylerle çalışan eğitimciler arasında artan empati, genellikle finansal zorluklarla ilişkilendirilen zorlukları kişisel olarak anlama ve öğrencilerine ve meslektaşlarına bütüncül destek sağlama isteğinden kaynaklanabilir. Bu sonuçlar, eğitim kurumlarında destekleyici finansal yapıların oluşturulmasının önemini de vurgulamaktadır. Okullar ve kuruluşlar, eğitimcilerin psikolojik sağlığı ve empatik bağlamdaki katılımları üzerinde finansal stresin olası etkilerini tanımalıdır. Mesleki gelişim ve sürekli eğitim için hibe gibi finansal destek programlarının oluşturulması, eğitimcilerin karşılaştığı ekonomik baskıları hafifletmelerine yardımcı olabilir, böylece meslekleri açısından daha fazla zihinsel ve duygusal kaynak ayırabilirler (Ford ve ark. 2019). Ayrıca, açık iletişim kültürünün geliştirilmesi ve finansal kaygıların ele alınması, daha kapsayıcı ve destekleyici bir çalışma ortamının oluşmasına katkı sağlayabilir, bu da eğitimcilerin genel psikolojik sağlığını ve empati düzeylerini artırabilir.

İş süresi ile empatik eğilimler arasındaki ilişki, profesyonel gelişimin ve duygusal bağlanmanın karmaşık doğasını yansıtmaktadır. Bu bulgu, "balayı evresi (honeymoon)" (Goodyear ve Casey 2015) olarak bilinen ve genellikle yeni rollerdeki bireylerin yüksek düzeyde heves, empati ve motivasyon sergilediği bu kavram ve durumla uyumludur. Eğitimciler kariyerlerine başladıklarında işlerine idealizm ve özveri getirebilirler, bu da artmış

empatik eğilimlere yol açabilir. Bu durum, bireylerin profesyonel yaşantılarının ilk aşamalarında duygusal bağlanmanın yükseldiğini gösteren daha önceki araştırma sonuçlarıyla uyumludur (Luthar 2003). Ancak, eğitimciler deneyim kazandıkça ve özel gereksinimli bireylerle çalışmanın zorluklarıyla yüzleştikçe, zamanla duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ile karşılaşabilirler. Bu durum, empatik bağlanmada bir düşüşe ve tükenmeye yol açabilir (Hakanen et al. 2008). Mesleğin duygusal gereksinimleri, farklı ihtiyaçları ve beklentileri yönetmenin olası yükü ile birleşerek, "balayı" evresinde sergilenen başlangıçtaki coşkuyu ve empatiyi zayıflatabilir. Bu süreç, sürekli duygusal bağlanma yaşayan profesyonellerin duygusal destek ihtiyaçlarını inceleyen literatür sonuçları ile uyum göstermektedir (Hochschild 1983).

Sürekli destek sağlamak ve mesleki gelişim girişimlerini geliştirmek çalışanların refahı ve performansı için önemlidir (Aguinis ve ark 2020). Bu çalışmada eğitimciler arasındaki empatik eğilimin azalması ve uzun süreli duygusal gereksinimlere maruz kalmanın potansiyel zorluklarını tanıyan eğitim kurumları, deneyimli eğitimciler arasında duygusal dayanıklılığı ve iyi olmayı teşvik etmek için stratejiler uygulayabilirler. Ayrıca, deneyimli eğitimcileri yeni gelenlerle eşleştiren mentörlük programları, empatik becerilerin ve başa çıkma stratejilerinin aktarımını kolaylaştırabilir ve eğitimcilerin kariyerleri boyunca yüksek seviyelerde empatiyi sürdürmelerine yardımcı olabilir (Kaçan ve ark. 2022).

Çalışmanın bulguları, çalışanlar arasında empatik eğilimler ile tükenmişlik boyutları arasındaki etkileşimi göstermektedir. Bulgular, empati ile tükenmişlik arasında ilişkinin olduğunu gösteren mevcut araştırma literatürü ile örtüşmektedir (Wilkinson ve ark. 2017). Empatik eğilimler ile duygusal tükenme arasında gözlemlenen pozitif korelasyon, özellikle özel eğitim gibi bakım gerektiren mesleklerde yüksek empati seviyeleriyle ilişkili olabilecek duygusal yükün etkisini göstermektedir. Bu uyum, duygusal iş literatüründeki görüşle uyumludur; bu görüş, derinlemesine duygusal bağlanmada bulunan bireylerin duygusal tükenme riskinin arttığını öne sürmektedir (Bakker ve ark. 2014).

Empati sahibi bireylerin karakterize ettiği yüksek duygusal bağlanmanın, öğrencilerinin iyiliği için artan bir sorumluluk duygusuna yol açabileceği ve zamanla duygusal tükenmeye katkıda bulunabileceği görülmektedir. Bu olgu, özellikle çeşitli ihtiyaçları ve duygusal zorlukları içeren bir alan olan özel eğitimde daha da ağırlaşabilir (Kaçan ve ark. 2022). Empatik eğitimcilerin öğrencilerinin zorluklarını hafifletmek ve en iyi bakımı sağlamak için duyduğu istek, artan duygusal yorgunluğa ve dolayısıyla duygusal tükenmeye yol açabilir (Barnett ve ark. 2019). Empatik eğilimler ile kişisel başarı arasındaki negatif ilişki, yüksek derecede empatinin kişisel refah ve tatminde düşüş ile ilişkili olabileceğini göstermektedir (Maslach ve Leiter 1997). Empatik bireylerin öğrencilerini desteklemek için büyük ölçüde duygusal enerji harcaması, kendi başarılarını ve kişisel gelişimlerini göz ardı etmelerine yol açabilir. Bu bulgu, başkalarının iyiliğini önceliklendirme ile bireylerin kendi başarıları ile tatmin olma yetenekleri arasındaki dengenin önemini göstermektedir (Corral-Verdugo ve ark. 2021).

Empati ve tükenmişlik arasındaki karmaşık etkileşim, eğitimcilerin empatiyi teşvik ederken potansiyel sonuçlarını yönetmelerine yardımcı olacak araçlarla donatılması gerektiğinin de altını çizmektedir. Eğitici eğitimi programları, empatik bağlanmayı kişisel refahla dengelemeye yardımcı olacak duygusal dayanıklılık ve başa çıkma stratejilerini içeren modülleri içerebilir (Barnett ve ark. 2019). Ayrıca, akran destek ağları ve mentörlük programları gibi kurumsal müdahaleler, eğitimcilerin duygusal taleplerle karşılaştıklarında duygularını işlemelerine ve rehberlik arayışına yardımcı olabilecek destekleyici bir ortam sunabilir (Aguinis ve ark. 2020). Pratik anlamda, bu bulguların yarattığı sonuçlar özel eğitim bağlamının gereksinimlerine yönelik kapsamlı eğitim programlarının önemini göstermektedir. Empatik bağlanmanın geliştirilmesi önemli olsa da artan empati ile potansiyel duygusal yorgunluğun etkili bir şekilde yönetilmesine yardımcı olacak duygusal düzenleme stratejileri ile eğitimcileri donatmak da aynı derecede önemlidir (Barnett ve ark. 2019). Ayrıca, öğrencilerin duygusal talepleriyle yüzleşirken duygularını işlemelerine ve rehberlik aradıklarında destek bulmalarına yardımcı olabilecek bir ortam sağlamak için akran destek ağları ve mentörlük programları gibi etkili müdahaleler de mevcuttur (Aguinis ve ark. 2020).

Bu çalışmadan elde edilen anlamlı sonuçlara rağmen, dikkate alınması gereken birkaç sınırlılık bulunmaktadır. İlk olarak, araştırma tasarımının kesitsel doğası, değişkenler arasında nedensel ilişkiler kurma olasılığını sınırlandırmaktadır. Zaman içinde empatik eğilimler ile tükenmişlik boyutları arasındaki dinamik etkileşimi anlamak için boylamsal çalışmalara ihtiyaç vardır. İkinci olarak, öz-bildirim ölçümlerinin uygulanması, sosyal beğenilme önyargılarının oluşabileceğini göstermektedir. Gelecekteki araştırmalar, bulguların güvenilirliğini artırmak için gözlem verileri ve akran değerlendirmeleri gibi çoklu veri kaynaklarının dahil edilmesinden fayda sağlayabilir. Ayrıca, çalışmanın belirli bir kültürel bağlamda yer alan belirli bir eğitimci grubuna odaklanması, sonuçların genişletilmiş eğitim ortamlarına ve çeşitli kültürel bağlamlara genellenmesini zorlaştırmaktadır. Farklı şehirlerde ve daha büyük bir örneklemede özel eğitim kurumlarında çalışanlar için çalışma yapılması da önerilmektedir.

Bu çalışmanın bulgularından, eğitim uygulaması, politikası ve araştırması için çeşitli çıkarımlar yapılabilir. İlk olarak hem empatik bağlanmayı geliştiren hem de eğitimcileri etkili duygusal düzenleme stratejileriyle donatan kapsamlı eğitim programlarının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Eğitici eğitimine duygusal dayanıklılığın geliştirilmesini ve tükenmeyi önlemeyi kolaylaştıran farkındalık temelli müdahaleleri ve duygu düzenleme tekniklerini dahil etmek önemlidir. İkinci olarak, eğitim kurumları ve politika yapıcılar, özel eğitim ortamlarının benzersiz duygusal taleplerini tanımalı ve hedeflenmiş destek sistemleri için kaynak ayırmalıdır. Akran desteği, danışmanlık hizmetleri ve iyi oluş programlarını teşvik eden girişimler, eğitimcilerin duygusal refahlarının sürdürülmesine katkıda bulunabilir. Üçüncü olarak bulgular, öğretmen eğitim programlarının ayrılmaz birer bileşeni olarak duygusal zekâ gelişimi, empatik iletişim ve öz bakım uygulamalarının vurgulandığı müfredat değişikliklerini düşünmeye teşvik etmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, bu çalışma özel eğitim bağlamlarında çalışanların arasındaki empatik eğilimler ile tükenmişlik boyutları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bulgular, empatinin duygusal refah üzerindeki etkisinin çok yönlü doğasını vurgulamakta ve empatiyi farklı tükenmişlik boyutlarıyla ilişkilendiren yolları göstermektedir. Yüksek empati, özel gereksinimli öğrencilere sağlanan destek kalitesini artırabilirken, aynı zamanda duygusal tükenme ve kişisel başarıda azalma gibi zorlukları da beraberinde getirebilmektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanların duygusal dayanıklılıklarının geliştirilmesi ve tükenmeyi önlemeye yönelik farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir. Farklı şehirlerde ve daha büyük bir örnekleme özel eğitim kurumlarında çalışanlar için çalışma yapılması da önerilmektedir.

Kaynaklar

- Aguinis H, Villamor I, Gabriel KP (2020) Understanding employee responses to COVID-19: a behavioral corporate social responsibility perspective. *Manag Res*, 18:421-438.
- Aydın A, Karkaç NN (2015) Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24:43-65.
- Bakker AB, Demerouti E, Sanz-Vergel AI (2014) Burnout and work engagement: The JD-R approach. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 1:389-411.
- Bandura A (1986) The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *J Soc Clin Psychol*, 4:359-373.
- Barnett MA, Barlett ND, Livengood JL, Murphy DL, Brewton KE (2010) Factors associated with children's anticipated responses to ambiguous teases. *J Genet Psychol*, 171:54-72.
- Barnett MD, Moore JM, Garza CJ (2019) Meaning in life and self-esteem help hospice nurses withstand prolonged exposure to death. *J Nurs Manag*, 27:775-780.
- Cohen J (1988) *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. (2nd Ed.). Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum.
- Corral-Verdugo V, Pato C, Torres-Soto N (2021) Testing a tridimensional model of sustainable behavior: Self-care, caring for others, and caring for the planet. *Environ Dev Sustain*, 23:12867-12882.
- Çimen M (2002) Maslach tükenmişlik ölçeği sağlık personeli Türkiye normlarının silahlı kuvvetler sağlık personeli tükenmişlik puanları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Toplum ve Hekim*, 17:212-216.
- Diğer H, Yıldız A (2021) Engelli bireylere yönelik toplumsal algı: Fırat üniversitesi örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 8:67-84.
- Dökmen Ü (1988) Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21:155-190
- Edelwich J, Brodsky A (1980) *Burnout: Stages of Disillusionment in the Helping Professions*. New York, Human Sciences Press.
- Ergin C (1993) Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ankara, s.143-154.
- Figley CR (2002) Compassion fatigue: Psychotherapists' chronic lack of self care. *J Clin Psychol*, 58:1433-1441.
- Ford TG, Olsen J, Khojasteh J, Ware J, Urick A. (2019) The effects of leader support for teacher psychological needs on teacher burnout, commitment, and intent to leave. *Journal of Educational Administration*, 57:615-634.
- George D, Mallery M (2010) *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10th ed.) Boston, Pearson.
- Goodyear VA, Casey A (2015) Innovation with change: Developing a community of practice to help teachers move beyond the 'honeymoon' of pedagogical renovation. *Journal of Educational Administration*, 20:186-203.
- Göç FF (2021) Özel eğitim kurumlarında ve sınıflarında çalışan özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Nevşehir İli Örneği (Yüksek lisans tezi). Nevşehir, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

- Hakanen JJ, Schaufeli WB, Ahola K (2008) The job demands-resources model: A three-year cross-lagged study of burnout, depression, commitment, and work engagement. *Work Stress*, 22:224-241.
- Hochschild A (1983) Comment on kemper's" social constructionist and positivist approaches to the sociology of emotions". *Am J Sociol*, 89:432-434.
- Jones VF, Jones LS (2001) *Comprehensive Classroom Management Communities of Support and Solving Problems*. Boston, Allyn and Bacon.
- Kaçan H, Bayram Değer V, Sakız H (2022) Outcomes of genital hygiene and anxiety training for mothers of girls with profound intellectual disabilities: A randomized controlled experiment. *Int J Dev Disabil*, 70:651-664.
- Kaçan H, Sakız H, Bayram Değer V (2022) Attitudes promoting coping with death anxiety among parents of children with disabilities. *Death Stud*, 46:2046-2055.
- Kapçak R, Sakız H (2022) Olağanüstü koşullarda öğretmenlerde tükenmişlik: Covid-19'a ilişkin bir karma desen araştırması. *Boğaziçi Eğitim*, 39:99-126.
- Karasar N (2009) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara, Nobel.
- Karniol R, Grosz E, Schorr I (2003) Caring, gender role orientation, and volunteering. *Sex Roles*, 49:11-19.
- Kılıç S (2005) İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). İstanbul, Marmara Üniversitesi.
- Koenig A, Rodger S, Specht J (2018) Educator burnout and compassion fatigue: A pilot study. *Can J Sch Psychol*, 33:259-278.
- Lazarus RS, Folkman S (1984) *Stress, Appraisal, and Coping*. Cham, Springer.
- Levett-Jones T, Cant R, Lapkin S (2019) A systematic review of the effectiveness of empathy education for undergraduate nursing students. *Nurse Educ Today*, 75:80-94.
- Luthar SS (2003) The culture of affluence: Psychological costs of material wealth. *Child Dev*, 74:1581-1593.
- Maslach C, Leiter MP (2016) Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*, 15:103-111.
- Maytum JC, Heiman MB, Garwick AW (2004) Compassion fatigue and burnout in nurses who work with children with chronic conditions and their families. *J Pediatr Health Care*, 18:171-179.
- Mengi A (2020) Engelli bireylerin gözüyle özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim durumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9:19-33.
- OECD Skills Outlook (2019) *Thriving in a Digital World* 269. Paris, Organisation for Economic Cooperation Development.
- Özcan K (2023) Tükenmişlik sendromunun özel eğitim kurumu çalışanları üzerindeki etkisinin iş tatmini bağlamında değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi). Konya, KTO Karatay Üniversitesi.
- Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S (1992) *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*. Ankara, Karatepe Yayınları.
- Pınar G, Fesci H, Doğan N (2004) İç hastalıkları kliniklerinde çalışan hemşirelerde tükenmişlik durumu. *Journal of Gazi University Health Sciences Institute*, 11:26-34.
- Piff PK, Kraus MW, Côté S, Cheng BH, Keltner, D (2010) Having less, giving more: The influence of social class on prosocial behavior. *J Pers Soc Psychol*, 99:771-784.
- Resmi Gazete (2018) *Özel Eğitim Hizmet Yönetmeliği* (2018, Temmuz 7). Ankara, TC Cumhurbaşkanlığı.
- Sakız H (2024) *Eğitimde Bir Kalite Modeli Olarak Kapsayıcı Eğitim*, 3. Baskı. Ankara. Nobel Akademik Yayınları.
- Sakız H, Kaçan H (2024) Resilience and mental health literacy mediate the effect of caregiver burden on internalized stigma among mothers of children with disabilities. *Child Health Care*, doi:10.1080/02739615.2023.2290264.
- Salanova M, Llorens S, García-Renedo M, Burriel R, Bresó E, Schaufeli WB (2005) Toward a four-dimensional model of burnout: A multigroup factor-analytic study including depersonalization and cynicism. *Educ Psychol Meas*, 65:807-819.
- Sarıçam H, Sakız H (2014) Burnout and teacher self-efficacy among teachers working in special education institutions in Turkey. *Educ Stud*, 40:423-437.
- Sin DYE, Chew TCT, Chia TK, Ser JS, Sayampanathan A, Koh GCH (2019) Evaluation of constructing care collaboration-nurturing empathy and peer-to-peer learning in medical students who participate in voluntary structured service learning programmes for migrant workers. *BMC Med Educ*, 19:304.
- Stephan WC, Finlay K (1999) The role of empathy in improving intergroup relations. *J Soc Issues*, 55:729-747.
- Swickert RJ, Hittner JB, Foster A (2010) Big five traits interact to predict perceived social support. *Pers Individ Dif*, 48:736-741.
- Tabachnick BG, Fidell LS (2013) *Using Multivariate Statistics*, 6th ed. Boston, Pearson.
- Touloupis T, Athanasiades C (2022) Cyberbullying and empathy among elementary school students: Do special educational needs make a difference? *Scand J Psychol*, 63:609-623.
- Wilkinson H, Whittington R, Perry L, Eames C (2017) Examining the relationship between burnout and empathy in healthcare professionals: A systematic review. *Burn Res*, 6:18-29.
- Winefield HR, Black A, Chur-Hansen A (2008) Health effects of ownership of and attachment to companion animals in an older population. *Int J Behav Med*, 15:303-310.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.